

Het kleine meisje van de hoop

*Voor onze kleinkinderen,
de nieuwe generatie kinderen van de hoop:
Halima, Layla, Ymke, Amir en Joppe*

Margriet van der Kooi

Het kleine meisje van de hoop

Nieuwe gesprekken over God en ons

Uitgeverij Boekencentrum, Zoetermeer

Bij de productie van dit boek is gebruikgemaakt van papier dat het keurmerk Forest Stewardship Council® (FSC®) draagt.

Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid. Ook is het papier 100% chloor- en zwavelvrij gebleekt.

www.uitgeverijboekencentrum.nl

Ontwerp omslag: Studio Anton Sinke

Illustratie omslag: Portchie, www.portchie.com

Vormgeving binnenwerk: Gewoon Geertje

ISBN 978 90 239 7069 9

NUR 711

© 2016 Uitgeverij Boekencentrum, Zoetermeer

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vervoerd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

Het kleine meisje van de hoop	7
Kluzenaar op zee	29
Meneer Çakir	32
'Wer steht mir in meinem Elend bei?'	35
Oud	38
Sint Maarten	41
Vaderdag en de engel Gabriel	44
Over zieners en profeten	47
Waardigheid	50
Waar is moeder?	53
Schaduw aan je rechterhand	56
Schoenmaker, blij bij je leest	59
Ouderschap en loslaten	62
Sterk als de dood is de liefde	65
Springen en vangen	67
Vijf Belangrijke Anderen	70
Ik heb niks aan mijn kinderen	73
Bidden voor een broodje brie	76
Ware liefde	79
Tegendruk	82
Stenen voor brood	85
'Opa, waar ben je?' Over wat we verwachten voor onze doden	88
Over Bach en een gezonde zondenleer	92
Een beter mens	95
Bij de Maria-icoon: spoorzoeken naar liefde	98
Bij de Kersticoon: verlies en hoop	101
Bij de Paasicoon: een icoon van de hoop	105
Bij de Pinkstericoon: een queeste en een kluzelaar	108

Een <i>love story</i>	113
Zeggen dat er een Herder is	116
Doe uzelf geen kwaad	119
<i>Brieven</i>	122
Brief aan een zeer bedroefde broer	124
Brief bij de doop van een klein meisje	128
Brief aan een verdrietige dochter	131
Brief aan een zieke jongen	136
Een spoor van hoop	139
Victor	142
Ik bedrieg mezelf zo graag	146
Hoe geurden 't dennenboschje en de rozen	149
Alles wat nodig is voor het tijdelijke en het eeuwige	153
Noten	156

Het kleine meisje van de hoop

Nog maar eenenveertig jaar was Charles Péguy toen hij op 5 september 1914 stierf in de loopgraven van de Grote Oorlog van 1914-1918. Als ik zijn levensverhaal lees, voel ik me verbonden, hoewel de tijd ons een eeuw van elkaar scheidt. Hij was een man die zich zeer verbonden wist met zijn tijd, die zich sterk sociaal geëngageerd had en die zich met hart en ziel inzette voor waarheid en gerechtigheid. Hij was bezorgd ‘over de instorting van het maatschappelijk en intellectueel leven’, over ‘hoe kwade eerzucht en hebzucht ontketend werden in naam van vrijheid, gelijkheid en broederschap’ en over de politiek die zich afkeerde van de tradities van zijn land.¹

En toch koos hij niet voor cynisme. Dit boek gaat niet over hem, maar over de weg die hij wees: het speuren naar sporen van hoop en het ontwikkelen van de houding van hoop. Niet zonder reden is hij de geschiedenis ingegaan als de apostel of de dichter van de hoop. In een lange en wonderlijke tekst vol associaties en herhalingen, geschreven in een stijl die herinnert aan schilderijen die deels heel nauwkeurig en deels met grote, vlotte penseelstreken geschilderd zijn, voert hij het beeld op van God die zich verwondert over het mysterie van zijn schepping.

‘Het geloof waar ik het meest van houd,’ laat Péguy God zeggen, ‘waar ik het meest versteld van sta, is de hoop. Daar ben ik zelf ondersteboven van.’²

Van het geloof sta Ik niet versteld.

Dat is niet verbazingwekkend.

Ik kom zozeer aan het licht in mijn schepping.

In de zon en in de maan en in de sterren.

In al mijn schepselen.

En in de mens.

*Mijn schepsel.
En vooral in de kinderen.
Mijn schepselen.
In de blik en de stem van de kinderen.
Want de kinderen zijn méér mijn schepselen.
Dan de mensen.
Zij zijn nog niet verslagen door het leven.
Op aarde.
En zij zijn bij uitstek mijn dienaren.
Meer dan wie ook.
En de stem van de kinderen is zuiverder dan de stem van de wind
in de stilte van het dal.
In het vredige dal.
En de blik van de kinderen is zuiverder dan het blauw van de
hemel, dan het melkwit van de hemel, dan een ster die oplicht in
de rustige nacht.
En in het hart van de mens dat het diepste is wat er bestaat in de
wereld.*

...

*Van de liefde, zegt God, sta Ik niet versted.
Dat is niet verbazingwekkend.
Die arme schepselen zijn zo ongelukkig dat ze, als ze tenminste
geen hart van steen hebben, wel van elkaar moeten houden.
Wat kunnen ze anders dan van hun broeders houden.
Wat kunnen ze anders dan zichzelf het brood uit de mond sparen,
het dagelijkse brood, om het aan ongelukkige kinderen te geven
die langs komen.
Maar waar Ik versted van sta, zegt God, is de hoop.
Die hoop verbaast Mij.
Dat is verbazingwekkend.
Dat die arme kinderen zien hoe het allemaal gebeurt en dat ze
geloven dat het morgen beter zal gaan.
Dat is verbazingwekkend en het is wel het grootste wonder van
onze genade.
En Ik sta er zelf versted van.*

*En mijn genade moet inderdaad ongelooflijk krachtig zijn.
En het is gemakkelijk, een gevaarlijke neiging, om te wanhopen
en dat is een grote bekering.*

Vervolgens voert Péguy het beeld op van de drie christelijke deugden Geloof, Liefde en Hoop als drie vrouwenfiguren. Geloof en Liefde zijn twee grote zussen in ruisende rokken, een beetje verkreukeld door het leven. Vermoeid sjouwen ze over de aarde, een eindeloze weg:

*Het geloof is een trouwe bruid...
De liefde is een toegewijde moeder...
Maar de hoop is een heel klein meisje.*

*Daar stapt ze, de kleine hoop,
tussen haar beide grote zussen.
Haast niemand gunt haar enige aandacht.
Op de weg naar het heil,
op de wegen van deze aarde,
op de hobbelige weg naar het heil,
op die weg zonder einde,
tussen haar beide zussen in,
stapt de kleine Hoop verder.*

*En de mensen, het hele christenvolk,
kijken steeds naar de twee grote zussen.
Beiden zijn zij op het dringendste bedacht,
op wat hier en nu gebeurt,
op dit voorbijgaand ogenblik.
Het volk heeft alleen oog voor de twee groten,
voor haar die rechts loopt
en voor haar die links loopt.
Ze zien ternauwernood de kleine zus,
die in het midden loopt,
verloren in de rokken van haar zussen.*

*Mensen nemen als vanzelfsprekend aan
dat de twee groten de kleine
bij de hand voorslepen,
in het midden, tussen beiden in,
om haar de hobbelige weg naar het heil
te helpen gaan.*

*De blinden!!!
Zij zien niet dat de kleine in het midden
haar twee grote zussen voorttrekt
en dat zij zonder haar
niets méér zouden zijn
dan twee bejaarde vrouwen,
twee vrouwen op leeftijd,
een beetje gekreukt door het leven.*

*Zij, de kleinste, trekt alles op gang.
Want het geloof ziet alleen wat 'is'.
Zij echter ziet wat 'zal zijn'.
De liefde heeft slechts lief wat 'is'.
Zij bemint wat 'zal zijn'.*

*In werkelijkheid wordt alles wat gebeurt door kinderen gedaan.
Zij nemen ons bij de hand.
Al wat wij tot stand brengen,
wordt door het kleine meisje hoop gedaan.³*

Over dat meisje van de hoop weidt Péguy ruim tweehonderd bladzijden uit. Het is een ongebruikelijk soort tekst, springerig, levendig als het meisje zelf, vertederend, warrig soms, poëtisch, houterig af en toe, maar Péguy's verrukking spat van de bladzijden af: dat dat toch bestaat, de hoop!

*Waar haalt dat kind zoveel zuiver water en zoveel helder water
vandaan.*

Daar moet toch een geheim voor zijn.

Een of ander mysterie.

- Beste mensen, zegt God, zo ingewikkeld is dat niet.

Haar mysterie is niet ingewikkeld.

....zij maakt juist met vies water haar bronnen van zuiver water.

En daarom komt ze nooit tekort.

Maar daarom is ze dan ook de Hoop.

Hoe ze dat voor elkaar krijgt, hoe ze het aanpakt.

Dat, kinderen, is mijn geheim

Omdat ik haar Vader ben.⁴

Sinds ik dit beeld van Péguy leerde kennen zie ik haar overal lopen, dat kleine meisje van de hoop, dat ‘met vies water toch haar bronnen van zuiver water maken kan’.

Het is een prachtig beeld van wat goed pastoraat beoogt: uit stukjes verhalen van mensen, scherven soms, iets nieuws tevoorschijn vinden.

Als pastor in een ziekenhuis ben ik kortere of langere tijd reisgenoot en vroedvrouw⁵ voor mensen die me vertellen over hun angsten en verlangens, hoop en vertrouwen.

‘Is dat geen zwaar werk?’ vragen mensen me dikwijls, ‘steeds maar verkeren in een omgeving waar mensen ziek zijn, heftige dingen meemaken, sterven?’ Mijn antwoord is meestal: ‘Als je het zo vraagt: nee.’

Om te beginnen gaan verreweg de meeste mensen beter het ziekenhuis uit dan ze er binnenkwamen. Dat is vaak reden voor grote vreugde, opluchting en dankbaarheid. En ja, er gebeuren veel heftige, droevige en onaanvaardbare dingen in het leven, dus ook in een ziekenhuis. Maar wat mij altijd weer zo verrast en verrukt: dat mensen vertrouwen geven, zich uit handen geven, dat ze dat doen! Aan dokters die hen onder narcose brengen, schenken zij een uiterst vertrouwen: hier ben ik. Ik ben er niet

bewust bij als jij het mes in me zet, maar ik vertrouw je. Dat doen ze ook aan verpleegkundigen aan wie ze onder het wassen of tijdens lange nachten hun gedachten toevertrouwen. Aan de hartelijke vrouwen van de hotelservice die de maaltijden en de koffie en thee komen brengen. Aan de fysiotherapeut die tijdens de behandeling met aandacht luistert naar wat zijn patiënten⁶ vertellen. En aan ons, geestelijk verzorgers, als we present willen zijn zonder oordeel of agenda. Vaak mag ik zomaar binnenkomen bij mensen die ik eerder niet kende, die me groot vertrouwen geven en gedachten en gevoelens uitspreken die ze soms eerder niet zo onder woorden brachten. Daarom is een ziekenhuis een huis van vertrouwen en barmhartigheid. Werkelijke topzorg kan beginnen waar vertrouwen wordt gegeven en waar deze met zorgzaamheid wordt beantwoord. Zo beval Ida Gerhardt het al aan in een kwatrijn dat ze ‘Myosotis’ noemde, ‘vergeet mij niet’.⁷

*Die in dit huis u aan de naaste wijdt,
raak met Gods hulp het kostbaarste niet kwijt:
behoud van wie u aanzien het vertrouwen, –
bescherm hen tegen angst en eenzaamheid.*

‘Met vies water toch zuiver water maken’

Péguy's kleine meisje van de hoop maakt ‘met vies water toch zuiver water’. Een belangrijk instrument om dat te bereiken is de verbeelding. Verbeelding is het vermogen je een voorstelling te maken van een andere wereld dan die van jezelf, je in te leven in de tijd, de wereld en beleving van een ander mens. In zijn hartverscheurende requiemroman *Tonio* zegt A.F.Th. van der Heijden dat ‘troost de belofte impliceert dat het beter wordt’.⁸ Precies dat legt Péguy God in de mond over de hoop: *dat ze geloven dat het morgen beter zal gaan. Dat is verbazingwekkend en het is wel het grootste wonder van onze genade.*

Péguy maakt gebruik van de verbeelding, een van de belangrijkste instrumenten van elke schrijver en van elke pastor – en van iedereen die met mensen optrekt, af en toe met zichzelf op de

bank zit en gebeurtenissen en gedachten in zich laat omgaan. Door ons de dingen voor te stellen geven we er richting en zin aan, samenhang en betekenis. Marilynne Robinson doet dat bijvoorbeeld weergaloos in haar trilogie⁹ die in Iowa speelt. In *Gilead* beschrijft ze een scène waarin de maan en de zon op hetzelfde moment aan de horizon te zien zijn. Daarover zegt ze: ‘Dat is voor mij de essentie van het landschap in Iowa, het is als een gigantische moederschoot.’

Ons dingen voorstellen kan helpen om anders te leren kijken naar hetzelfde, andere woorden te kiezen waardoor we hetzelfde anders zien en beleven. Een woord of een Woord vinden waardoor het licht binnenvalt, dat de dingen net iets anders maakt – hoop vinden.

Anders kijken naar de dingen

Ik denk aan een mevrouw die ik jaren geleden ontmoette. Brand had haar huis verwoest. Alle herinneringen uit haar leven, foto’s, haar bruidsjurk van veertig jaar geleden, lokjes haar van haar kinderen, alles – weg. ‘Ik was er zelf ook haast niet meer geweest,’ zei ze. Maar er was een brandweerman geweest die haar en haar man op het laatste moment uit het huis had gehaald. ‘Voor mij was hij een brandweengel. Een engel van de hoop. Groot en sterk, van vlees en bloed, maar alsof God zelf zei: “Het is je tijd nog niet. Ik kom je halen, niet voor boven, maar voor beneden.” Ik ben alles kwijt, maar ik heb alles behouden.’

Het gebeurde me twee keer via de ether. Ik zal niet zeggen dat het uit de Hoge kwam, maar het kwam wel van ver. Het was bij de zaligverklaring van moeder Teresa in 2003. Op de Zuid-Duitse televisie was de broze paus Johannes Paulus II te zien die de eucharistie vierde. De verslaggever – een jonge stem had hij – zei: ‘Als je dit zo ziet, denk je bij jezelf: moet dit nog wel? Mag je dit nog wel willen? Zo’n oude man, zo ziek, een bevende Parkinsonpatiënt. Je zou toch een andere paus willen?’ En toen zei die journalist – ik spitste mijn oren: ‘Maar ik zie daar naast hem de beeltenis van

moeder Teresa. Ook niet echt Miss World, als u het mij vraagt. En aan de andere kant van de paus de beeltenis van een jonge man aan een kruis, stervend. Als ik er zo naar kijk, klopt het toch dat er zo'n paus tussenstaat die het brood deelt met de mensen.'

In diezelfde dagen hoorde ik een journalist uit Rome kritische vragen stellen aan de Nederlanders. Het ging over dezelfde paus. 'Jullie Nederlanders kijken naar onze paus als naar een zielige oude man die niets meer waard is. Een oude man aan wiens verstandelijke vermogens jullie twijfelen, alleen omdat hij niet goed uit zijn woorden kan komen. Jullie zien alleen wat voor ogen is en jullie vinden dat die paus maar weg moet. Wij Italianen zien echter heel wat anders. Deze paus heeft de gestalte van een lijdende dienstknecht, geplaagd door zijn gezondheid, maar voluit een dienstknecht van Christus, die ook de broze menselijke gesteldheid had aangenomen. Jullie kunnen daar niet tegen. Jullie houden van sterk en gezond. En niet van Parkinson en kwetsbaarheid. Daar moet je eens over nadenken.'

Dat heb ik gedaan. En bedacht dat ik wat geleerd heb van die Italiaanse journalist.

Zuiver water maken met vies water. Dat is wat de woorden van de journalist bewerken; mijn hart springt ervan op. Denk alleen niet dat hoop je komt aanwaaien. Aan alles wat kostbaar is, hangt een prijskaartje. We moeten moeite doen voor de hoop. *Met mij bij je zal je geen rust hebben*, zegt Péguy's meisje van de hoop, *ik zal je geen rust gunnen*.

Hoop bewerkt geen gezapige levenshouding, maar zet aan tot activiteit. Dat kan gebeuren als de zussen Geloof en Liefde in de buurt zijn en tussen hen in of ver voor hen uit het kleine meisje van de hoop rent, *als een hondje, ze komt terug, gaat weer weg, ze gaat twintig keer heen en weer*.

Het kleine meisje van de hoop wordt nooit moe. *Haar grote geheim is dat ze een kind is*.¹⁰

Het kind

*Ons is geen toekomst en geen keus gelaten:
Wij moeten voort, verward en hulpeloos,
In een cultuur van films en radio's
En soms, wat over het verleden praten.*

*Niemand ontkomt er aan – alleen het kind
Is nog hetzelfde als voor duizend jaren:
Nieuw en verwonderd ligt het rond te staren
Alsof de wereld pas vandaag begint.*

*O makker in ditzelfde grauw getij,
Nog altijd komt het kind tot jou en mij,*

*Nog altijd kan de wereld nieuw beginnen,
In ieder kind kan het opnieuw beginnen.
Zolang God kinderen in ons midden zendt,
Heeft hij zich nog niet van ons afgewend.*

Muus Jacobse¹¹

Veel mensen herinneren zich waar ze waren toen ze het nieuws uit New York over de aanslag van 9/11 hoorden. Veel mensen zullen zich herinneren waar ze waren bij het bericht van de aanslagen in Parijs, veertien jaar later. Ik was sinterklaasinkopen aan het doen aan de andere kant van de wereld, in een land waar het altijd zomer is. Op een televisie in het winkelcentrum zag ik kort na de aanslagen de schokkende beelden uit Parijs en bij stukjes en beetjes drong tot me door wat er was gebeurd. CNN bleef er vol van. Een journalist zei: *'It feels like the end of the world is near.'* Het einde van de wereld lijkt nabij.

Op mijn mobieltje kwamen de dagen daarop beelden binnen van het Nederlandse journaal, afgewisseld door fotootjes van verwachtingsvolle kleinkinderen die Sinterklaas binnenhaalden.